

MEDEDELINGENLAD VAN EN OVER PROF DR ALBERT SCHWEITZER - Twaalfde jaergang no. 1 - april 1963

Nieuws uit
Jubileumnummer
Lambarene

Van de redactie

Dit is een extra nummer, dat aan onze abonnees wordt aangeboden vanwege het feit, dat dr. Schweitzer 50 jaar in Lambarene werkzaam is.

In verband daarmee organiseert de Stichting Albert Schweitzer fonds een herdenkingsbijeenkomst in het Kon. Instituut voor de Tropen te Amsterdam.

Dr. J.A. de Koning, Pater S. Jelsma en Henriette L.T. de Beaufort zijn de sprekers. In dit nummer kunt u, voor zover dat voor ons mogelijk was, lezen, wat zij op deze middag hebben gezegd.

U kunt ook iets doen.

U kunt een jubileumgift storten op een van onze gironummers:

Giro Stichting Vrienden van het hospitaal te Lambarene 54 06 00 t.n.v. penningmeester Vriendenfonds Lambarene te Amersfoort, met op het strookje: "Jubileumgift".

Giro Stichting Albert Schweitzerfonds 91 60 71 t.n.v. penningmeester Albert Schweitzerfonds te Deventer, met op het strookje: "Jubileumgift".

Door u kan het zegenrijke werk van dr. Schweitzer voortgang vinden.

Bestuursleden van de Stichting Albert Schweitzerfonds:

Ds. C.B. Burger, voorz., Stadhouderslaan 30, Utrecht, tel. 030-18200

Mevrouw H. Oberman-Oberman, secretaresse, Scheepstimmermanslaan 37, Rotterdam, tel. 010-131519

Mevrouw E.F. Teychine Stakenburg-Mees, "Klein Schoonoord", Westzeedijk 124, Rotterdam, tel. 010-134216

Mr. Ph.M. Muus jr., penningmeester, Breitnerlaan 9, Utrecht, tel. 030-15500

Ds. D.A. Werner, Nieuwe Bussumerweg 81, Huizen (N.-H.), tel. 02952-3273.

G. van Aardenne, Dubbeldamseweg 2, Dordrecht, tel. 01850-8092

C.J. Samson, Roel. Hartstraat 31, Amsterdam, tel. 020-723887

Bestuursleden van de Stichting Vrienden van het hospitaal in Lambarene:

G. Oosterwijk, voorz., Statenhoed 25, Twello, tel. 06701-611

T. Hoekstra, secr.-penn., Koningin Sophialaan 12, Amersfoort, tel. 03490-9570

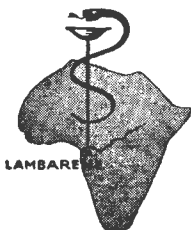
Ds. C.B. Burger, Stadhouderslaan 20, Utrecht, tel. 030-18200

Ds. D.A. Werner, Nieuwe Bussumerweg 81, Huizen (N.-H.), tel. 02952-3273

E.G. van de Rest, Voorstraat 235, Dordrecht, tel. 01850-3916

Adviseur van beide stichtingen:

C.J. ten Cate, Parkweg 6, Deventer.

Uitgave van de Stichting Albert Schweitzerfonds.

Verschijnt tweemaal per jaar en wordt aan de geadresseerden gratis toegezonden.

Redactie: ds. D. A. Werner, Nieuwe Bussumerweg 81, Huizen (N.-H.), telefoon 02952-3273.

Administratie: Uitgeverij „De Torenlaan”, aan de Torenlaan 16 te Assen, tel. 05920-3044 (3 lijnen).

Bij dit nummer

Dit nummer is een jubileumnummer, dat wij gemeend hebben te moeten uitgeven ter gelegenheid van het feit, dat dr. Schweitzer op 20 april vijftig jaren zijn werk in Lambarene doet.

De gedachte, dat iemand, die op zijn 38e jaar in 1913 naar Centraal-Afrika trekt en daar dan in 1963 nog zit, is kortweg verbijsterend.

Bovendien verschillen de berichten van nu, die wij over de dokter krijgen niet zo heel veel van die welke zo'n kleine 50 jaar geleden ontvangen werden: de dokter is moe; hij werkt ontzaglijk hard en hij is overal aanwezig

Ook het uiterlijk van het ziekenhuis is in die 50 jaar, behalve dat het zich behoorlijk uitgebreidde, niet zo erg veel veranderd. En dat is misschien wel, wat het meeste opzien baart in deze zo snel veranderende tijd. Lambarene is hetzelfde gebleven, omdat het op het zelfde fundament van medemenselijkheid is gebouwd.

Het is in alles gericht op de arme neger, die slechts aarzelend de weg naar een ziekenhuis 50 jaar geleden vond, en die zich thans in het hospitaal van Albert Schweitzer thuis voelt, omdat de omgeving dezelfde is als van zijn eigen negerdorp.

Deze armsten der armen komen thans van honderden kilometers ver aangevaren om daar hun genezing te vinden.

Schweitzer blijft kinderlijk blij, wanneer men de weg naar zijn ziekenhuis vindt, omdat deze negers anders verloren zouden zijn, immers de afstand van hen tot de moderne levensgewoonten is te groot en voor velen nog onoverbrugbaar. Dezelfde blijheid heeft hij, wanneer een neger gezond en wel zijn ziekenhuis verlaat.

Dat is zijn dienst aan de naaste. En hiervan is Lambarene doordrongen. Het is een symbool geworden, dat sterk hangt aan de persoonlijkheid van de man, die wij in dit nummer willen gedenken.

Een jubileumnummer is niets voor hem, maar wij hebben gemeend het toch te moeten doen, omdat het een unicum mag heten, dat iemand op 88-jarige leeftijd een 50-jarig jubileum van werkzaamheid in de tropen viert.

Dr. Schweitzer was zo bereid om voor ons blad een herinnering te schrijven aan zijn eerste reis naar Afrika, die het begin was van een veelzijdig, vermoeiend, doch zegarijk leven.

De wereld is er hem dankbaar voor.

D.A.W.

Die erste Fahrt nach Kamerun

Die Reise 1913 von Günsbach nach Kamerun habe ich noch
ganz in Erinnerung. Am Charfreitag, als es zum Nachmittags-
gottesdienst läutete, fuhr der Zug in den Bahnhof von Günsbach
an. & daneben eine Weile bis unsere Kisten und Koffer eingeladen waren.
In Straßburg, bei Einbruch der Nacht, fuhren wir nach Paris ab.
Den Ostersonntag verbrachten wir in Paris. Wir fuhren in der
Stadt herum, die Freunde zu besuchen und Abschied von ihnen zu nehmen.
Am Ostermontag um 2 Uhr fuhr der Zug nach Bordeaux ab. Wunder-
barer Eindruck wenn es schien stand über dem Land, das wir durchfahren.
Glocken Osterglocken gedäunte erkante von nah und fern....

In Bordeaux kam die Locomotive zu ihrem Recht. Letzte Einkäufe
wurden gemacht, letzte Kisten gepackt. Nicht alles verlief glatt. Wir
waren ja noch so un erfahren. ^{gleich die Kisten} ~~Wir~~ ^{haben} die Mitläufer mit uns
hatten und uns berieten und halfen.

Endlich waren unsere vielen Kisten an Bord. Mit steigender Eile
fahren wir der Elbe hinab. Mit anderen Passagieren nun stand man
der Boten, der das Schiff zwischen den Sandbänken der Garonne -
mündung hindurch ins Meer offene Meer führte.

In die drei Wochen der Seereise zum Äquator hin, darüben meine
Frau und ich, nun endlich glücklich angekommen. Die Passagiere
sind sehr freundlich zu uns Afrika-Kolonisten. Sie belehren uns
über dies und das jenseits.

Nur die ersten Tage im Golf von Biafra hatten wir bewegtes Meer.
Anderher fuhren wir auf einer glatten Wasserfläche. Als wir zwei
Dritte der Fahrt hinter uns hatten, befanden wir uns in den Tropen -

Später war in der Zwischenzeit, das was zu großem Leid wurde war. Im ersten Versuch wurde die Schiffe an Ort und Stelle
 dem Welt und dem Fluss in die Höhe. Das Problem war die Höhe. Die Schiffe, die wir uns in dem Fluss wollten machen zum Aufstieg
 gehen in dem nächsten Tag, wenn man es vor einem Jahr. Wolfschiffe. Kambarene-St. Aug. 181.

der Sicherheit, die uns tief herein drückte. Wenn das Schiff sich
 irgendwas aufliegt, gingen wir nicht an Land, weil die Stein- und
 Bleifahrt zu beschwerlich waren und Kosten verursachten. Es geht auf
 der Westküste Afrikas ja keine Häfen. Die Schiffe ankern am Meer
 draussen.

(Man lag an uns vor dem als ins Kamorren. Da hatte das Boot
 ein Ende. Die ^{überwachte} nächste Station war Port-Gentil, wo wir ansetzen
 mussten. Man briss es auf unser Gepäck acht geben, das aus dem
 Innern des Schiffs auf Deck geschafft wurde.

Im Port Gentil ankerte das Schiff ein Kilometer vom Land entfernt
 näher dem Land zu ankerte der Elvondampfer, der uns nach
 Land den Bogenfluss hin auf nach Kambarene bringen sollte.
 Wir drückten unser Gepäck auf dem Elvondampfer verladen, ohne es
 zuerst an Land zu verpacken an Land bringen zu müssen. Der
 zollbeamte kam auf den Elvondampfer, durchzog die Läden des
 unsere Gepäckstücke und sagte „C'est bien“. Es gab dann noch eine die
 gute alte Zeit....

[Die zweitägige Fahrt den Bogenfluss hinauf war beschick.
 Wir konnten uns den Ursprung d. kennen. Wir machten auch Bekanntschaft
 schaft mit Menschen, die wir uns ^{vorhatten} im Bogenfluss von Kambarene zu leben.

[Als der Elvondampfer in Kambarene landete, kamen
 zwei große Leiläume, von Regenröhren geschild, auf ^{ihm} zu. Es waren
 die Leiläume der Mission. Zwei Missionare stiegen auf Deck des Elvondampfers
 und hüllten ^{uns} die Leiläume um. Die Leiläume wurden mit
 dem Gepäck des auf Deck lag beladen. Dann haben hatten sie uns
 auf einer Fahrt von dreiviertel Stunden auf die Missionsstation. Die Mission

De eerste reis naar Lambarene

De reis die we in 1913 maakten van Günsbach naar Lambarene ligt nog vers in ons geheugen. Toen op Goede Vrijdag de kerkklok luidde voor de middagdienst stoomde de trein het station van Günsbach binnen. Het inladen van onze kisten en koffers nam heel wat tijd in beslag. Bij het invallen van de nacht vertrokken we uit Straatsburg naar Parijs. De stille zaterdag brachten we daar door. We doorkruisten de stad om vrienden te bezoeken en afscheid van hen te nemen. Op de eerste Paasdag vertrok de trein om 2 uur naar Bordeaux. Een heerlijke voorjaarszon scheen over het land waar we doorkwamen. Van nabij verdrog het geluid van paasklokken tot ons door. In Bordeaux ging het prozaischer toe. De laatste inkopen moesten hier worden gedaan, de laatste kisten gepakt. Het liep niet allemaal op rolletjes. We waren nog zo onervaren. Gelukkig vonden we mensen die medelijden met ons hadden en ons voorhielpen. Eindelijk waren onze vele kisten aan boord en toen de vloed opkwam voeren we de rivier af naar zee. Temidden van andere passagiers omringden we de loods, die het schip tussen de zandbanken van de Garonne door in open water stuurde.

De drie weken van de zeereis naar de aequator gebruikten mijn vrouw en ik om eindelijk eens helemaal uit te rusten. De medepassagiers zijn heel vriendelijk voor ons, nieuwelingen in Afrika, en brengen ons van allerlei op de hoogte. Alleen de eerste dagen in de golf van Biskaje hadden we ruwe zee, later voeren we over een gladde waterspiegel.

Toen we twee derde van de vaart achter ons hadden kwamen we in een verrukkelijke tropische warmte. Wanneer het schip ergens stil lag, gingen we niet aan land, omdat de heen- en terugvaart nogal bezwaren opleverde en kosten met zich meebracht. Er zijn trouwens op Afrika's westkust ook geen grote havens. De schepen ankeren buiten op de rede. Nu lagen we voor Douala in Kameroen. Aan de rust kwam een eind, want dit was de voorlaatste aanlegplaats voor Port-Gentil, waar wij van boord moesten. Nu ging het erom op onze bagage te letten, die diep uit het schip naar het dek werd gehesen.

In Port-Gentil ging het schip een kilometer uit de kust voor anker. Dichter bij land lag de rivierboot gemeerd, die ons naar de Ogowemond en stroomopwaarts naar Lambarene moest brengen. We mochten onze bagage op de rivierboot overladen zonder dat we die eerst voor de douanecontrole aan land hoefden te brengen. De beambte kwam op de boot, vloog snel de lijsten van onze kisten en koffers door en zei: "c'est bien": Het was toen nog de goede, oude tijd.

De vaart over de Ogowe, die twee dagen duurde, was heerlijk. Nu leerden we het oerwoud kennen. We maakten ook kennis met mensen, die evenals wij, het voornemen hadden in het gebied van Lambarene te gaan wonen.

Toen de boot in Lambarene aanlegde, kwamen twee grote, door negerjongens voortgeroeide boten, uit holle boomstammen gemaakt, op ons toe. Het waren boten van de zendingspost. Twee zendelingen klommen aan boord van de stoomboot en heetten ons welkom. De beide boten werden volgeladen met de bagage, die op het dek lag opgetast, en daarna brachten zij ons na drie kwartier varen op de zendingspost. De zendelingen geleidden ons naar het huisje, dat men ons beloofd had. Van de waranda daar kon men wijd uitzien over het woud en de rivier. Het reizen had een einde genomen. Het werk waaraan wij ons wilden wijden nam nu een aanvang. Reeds in de eerstvolgende dagen zaten er zieken voor onze deur.

Albert Schweitzer, Lambarene, 28 maart '63.

Een halve eeuw Lambarene

Het is dezex dagen vijftig jaar geleden, dat een jonge dokter met zija jonge vrouw in het kleine Gnsbach, ergens in de Elzas, op de trein stapte, een ouderwets lokaal treintje was het. De wagens hadden een achterbalkon en op dat achterbalkon bleven die twee mensen, toen het treintje zich in beweging had gesteld, nog een tijdje staan om voor het laatst alles nog eens in zich op te nemen: dit Münsterdal, deze Elzas, dit Europa. Albert Schweitzer en mevrouw Schweitzer trokken naar Afrika: die 21ste maart van het jaar 1913 begon het grote avontuur dat Lambarene heet.

Bij ons in Nederland bestaan er plannen om daar straks nog eens in een bijzondere bijeenkomst in het Instituut voor de Tropen in Amsterdam aan terug te denken: hoe in maart 1913 Schweitzer naar Afrika vertrok, hoe hij er in april 1913 aankwam en er zija hospitaal bouwen ging aan de zoom van het oerwoud.

Die herdenking van een halve eeuw Lambarene heeft ongetwijfeld zin. Allereerst vanwege - vergeef mij het woord - de fysieke prestatie. Toen hij in 1913 met de bouw van zija hospitaal begon en die befaamde plek aan de rivier de Ogowe daarvoor uitkoos, zal Schweitzer zelf wel geen ogenblik aan de mogelijkheid hebben gedacht, dat hij op bijna dezelfde plek vijftig jaar later nog werkzaam zou zija, onverdroten en onvermoeid, niettegenstaande hij nu al bijna negentig is. Maar niet alleen om die buitengewone prestatie te eren komt men straks in Amsterdam bijeen. Bij talloze Nederlanders zit de behoefte om er nog eens duidelijk en openlijk van te getuigen, hoe dankbaar zij zija voor het inspirerende voorbeeld, een halve eeuw lang door de grote dokter gegeven.

Het werk van Schweitzer, glads in Lambarene, staat de laatste jaren nogal eens aan kritiek bloot: zija medische aanpak, de structuur van zija hospitaal, zija opvattingen over de samenwerking met de bevolking zouden verouderd zija. Die kritiek is naar mijn mening niet gegrond. Maar zelfs al zou zij gegrond zija, dan nog blijft dit glorieuze en voorbeeldige feit bestaan: in een tijd toen er nog geen Wereldgezondheidsraad was, geen internationale hulp aan zg. ontwikkelingslanden en toen de gezondheidszorg ten bate van Afrika's bewoners nog in de kleinst mogelijke kinderschoenen stond, heeft Schweitzer iets gedaan. Waarom hij het deed? Dat heeft niemand beter gezegd dan Schweitzer zelf. Worden vijftig jaar geleden geschreven, en vijftig jaar geleden waar gemaakt.

"De gelijkenis van de rijke man en de arme Lazarus is voor ieder van ons geschreven (zei hij). Wij zija rijk, want de medische wetenschap stelt ons in het bezit van talloze middelen tegen ziekte en pijn. We vinden dat heel natuurlijk, maar feitelijk is het iets enorms als men bedenkt dat elders de arme Lazarus ligt, die oneindig veel meer te lijden heeft dan wij, zonder verweer tegen zija pijn. We doen precies als de rijke uit de gelijkenis: we zondigen uit gedachteloosheid, omdat wij evenmin als hij ons indenken in de situatie van de ander en ons hart niet laten spreken".

Schweitzer heeft zich in 1913 een halve eeuw terug, wel in de situatie van de ander ingedacht, wel zija hart laten spreken. En dit, heel simpel, is zija verdienste. Zeker, hij was de enige niet, die dat gedaan heeft, zich in de situatie van de ander indenken, het hart laten spreken. Maar het lot heeft hem, de uitzonderlijk begaafde, uitverkoren om van al die onzelfzuchtige hulpvaardigheid het symbool te worden.

Dat hij daarvan behalve symbool, ook levend symbool is, actief symbool, ook nu nog, na vijftig jaar - wie zou het niet verheugen. Goede gedachten gaan rond de 21ste maart, vijftig jaar na die dag dat hij in 1913 Gnsbach verliet, naar Albert Schweitzer uit. Het ga hem goed, God zegene hem. Wij danken hem.

Johan Winkler
(radiotoespraak voor de Wereldomroep)

De herdenkingsbijeenkomst te Amsterdam

De Stichting Albert Schweitzer Fonds organiseerde in verband met het 50-jarig jubileum een herdenkingsbijeenkomst in het Koninklijk Instituut voor de Tropen te Amsterdam. Na een openingswoord van de voorzitter der Stichting Ds. C.B. Burger, spraken Dr. J.A. de Koning en Pater S. Jelsma, M.S.C., terwijl de schrijfster Henriette de Beaufort enige gedeelten voorlas uit het eminente hoofdstuk over Schweitzer uit haar boek "Gisteren en vandaag". Watty Krapp en Simon C. Jansen zorgden voor een muzikale omlijsting van deze middag en gaven muziek van Bach, die bijzonder goed in dit kader paste. Wij drukken hieronder af de redevoeringen van Dr. de Koning en Pater Jelsma.

Albert Schweitzer als denker

Naar aanleiding van het feit dat Albert Schweitzer nu 50 jaar in Lambarene werkzaam is, hebben de pers en de radio hem op vaak treffende wijze herdacht. Wij willen hem hier op nog andere wijze herdenken, omdat wij menen dat niet alleen zijn ziekenhuiswerk deze dokter beroemd heeft gemaakt - hoeveel zendeling-artsen doen niet hetzelfde werk - maar het feit dat hij die dit deed een geleerde van grote vermaardheid, een denker, bovendien een musicus was. Deze combinatie is zeldzaam genoeg en heeft niet nagelaten tallozen te boeien die anders aan hem voorbij zouden zijn gegaan. Om nu maar van de muziek te zwijgen, Albert Schweitzer is een denker. Hij is zelfs een heel bijzonder denker, want hij denkt met de handen. Ik bedoel dit: nooit is zijn denken abstract, altijd praktisch. Nooit observeert hij de werkelijkheid als toeschouwer, hij weet zichzelf deel van die werkelijkheid, daarom denkt hij met zijn hart. Zijn denken over de dingen heeft hem driemaal tenminste tot een innerlijke verlichting gebracht, die voor zijn leven bepalend is geweest: de eerste maal toen hij lezende in het Nieuwe Testament en dit herlezende, de gestalte van Jezus op een totaal nieuwe wijze ging zien en dwars tegen de gangbare traditie in - van rechts en van links - de unieke betekenis van het Koninkrijk Gods voor Jezus' prediking en leven ging zien. Over het Evangelie van het nabije einde, waarvoor Jezus zijn leven offerde, om het Godsrijk werkelijkheid te doen worden, heeft Schweitzer heel wat moeten horen. Maar ook al zou men het niet in alles met zijn visie eens zijn, men moet erkennen dat zijn boek "De geschiedenis van het onderzoek naar het leven van Jezus" een der belangrijkste oorzaken geweest is voor een totaal nieuwe kijk op hetgeen in het Christendom centraal behoort te zijn, n.l. het Koninkrijk Gods als verwachting en daad.

In zijn "Mystiek van de apostel Paulus" laat Schweitzer zien, dat het uitblijven van Christus' wederkomst noodzakelijk leiden moest tot die Christismystiek, waarbij Christus geestelijk in de gemeente tegenwoordig was en in iedere gelovige een nieuwe schepping kon bewerken, wanneer hij deel kreeg aan Christus' dood en opstanding. Met Hem gestorven-zijn betekent gestorven-zijn aan de zonde van het eigen ik en het opstaan tot de dienende liefde jegens de naaste. Schweitzer is bewust ook zelf deze weg gegaan en heeft het offer gebracht van zijn leven, als de enige weg tot verwerkelijking van het Godsrijk op aarde. Daarom kon hij zeggen, dat Jezus het is, die hem naar Afrika heeft gezonden.

Na de eerste wereldoorlog wendt Schweitzer zich een tijd lang af van het Nieuwe Testament om als cultuurfilosoof de vraag naar de oorzaken dezer catastrofe te stellen in twee boeken: "Verval en wederopbouw der cultuur" en "Cultuur en ethiek". In het laatste werkt hij de gedachte uit die hem als een flits was geopenbaard, toen hij tobbed over het antwoord op de grote wereldvragen, varend op de

Ogowe in de buurt van 'n groepje nijlpaarden, opeens wist, dat dit 't antwoord was: de eerbied voor het leven. Men heeft dit antwoord weleens een heidens antwoord genoemd, een Christen onwaardig, maar dan heeft men Schweitzer slecht begrepen. Hij heeft gepoogd in deze term op filosofische wijze hetzelfde te zeggen wat in de Christelijke liefde op godsdienstige wijze is gezegd. Waarom? Omdat hij meent dat de moderne mens deze liefde niet meer verstaat, terwijl hij toch misschien denkend tot de erkenning komt, dat in de eerbied voor het leven een universele waarheid ligt uitgedrukt: "Ik ben leven, dat leven wil temidden van leven, dat leven wil". Daarbij kan men geen toeschouwer blijven, maar moet tegenover de werkelijkheid een innerlijke houding aannemen, n.l. die van eerbied voor de geheimzinnige levenswil die in alles is. Schweitzer noemt dit een mystieke ethiek, d.w.z. een zedelijk besef dat wortelt in de wereldgeest, zelf, die in ons tot bewustzijn komt en zo de zedelijke daad schiept. Schweitzer zegt: "Deemoedig laat de mystiek der ethiek de vraag onopgelost, op welke wijze de wereldgeest in de arme mensengeest is en in hem tot bewustzijn komt. Zij houdt zich enkel daaraan dat de arme mensengeest dooruit te treden uit het voor-zich-zelf-leven en zich dienend te geven aan het leven van anderen het één-zijn beleeft met de wereldgeest en daardoor rijk wordt en vrede vindt". In de wereld zien wij naast de scheppingskracht ook de vernietigingswil, wij zien poffering en zelfhandhaving, maar onze mystieke en ethische plicht bestaat daarin dat wij de zelfhandhaving en zelfvolmaking tot een minimum beperken en onszelf offers brengend geven aan anderen. Dan pas zijn we anders dan de wereld, dan pas vrij, dan pas licht dat in de duisternis schijnt, dan pas verlost. Men voelt dat hieren in de gestalte van Jezus, die deze weg ging, de brug is van filosofie tot evangelie, zoals hij zegt: "De ethiek van de eerbied voor het leven is de ethiek van Jezus". De moraal van deze ethiek luidt: "Goed is leven in stand houden, bevorderen; leven, dat voor ontwikkeling vatbaar is tot zijn hoogste peil opvoeren; slecht is leven vernietigen, het nadeel toebrengen, leven dat voor ontwikkeling vatbaar is remmen". En hierbij gaat het niet enkel om mensenlevens, maar om alle leven op aarde, plant en dier. Natuurlijk is er rangorde in levenswaarden, er is lager en hoger leven. Maar altijd zal de mens moeten weten wat hij doet, ook als hij in zijn oog lager leven vernietigt, omdat het niet anders kan; want er blijft schuld in, waar geen mens aan ontkomt. Er is niets ergers dan een goed geweten, want dat betekent dat wij niet beseffen hoe vaak wij om zelf te bestaan ander leven moeten doden. Ook onnadenkendheid is schuld.

Schweitzer maakt zich geen illusies daarover dat deze ethische eis moeilijk te verwirkelijken is, maar hij blijft in de toekomst der mensheid geloven, omdat hij gelooft in de geest. Anders gezegd, omdat hij gelooft in het komende Godsrijk.

Een boek dat hij bezig was over het Koninkrijk Gods te schrijven is tot nu toe onvoltooid gebleven. Sinds zijn vriend Einstein hem op zijn sterfbed heeft doen beloven dat hij voor alles zou strijden tegen het grootste gevaar van de moderne tijd: de atombewapening, omdat dit de mensheid vernietigend bedreigt, heeft Schweitzer zich van zijn theologische en wijsgerige studies afgewend en het vraagstuk der kernsplijting onder handen genomen. In publicaties heeft hij al jaren geleden gewezen op de ontzettende gevolgen van de afvalstoffen voor het nageslacht bij de proeven met kernbommen die Rusland en Amerika zich veroorloofden. Hem is daarvoor de Nobelprijs voor de vrede uitgereikt.

Men heeft Schweitzer onkunde en overdrijving verweten, maar hij was zijn bestrijders voor in wetenschappelijke kennis en visie, dat wordt nu algemeen ingezien. Schweitzer gelooft niet dat zijn strijd vergeefs is, want hij is een idealist en een gelovige, maar tegelijk realistisch genoeg, om te kunnen zeggen: "Wij staan bij het begin van het einde van het menselijk ras Geloof in het Koninkrijk Gods betekent geloven in het onmogelijke - de overwinning van de geest der wereld door de Geest van God. Wij zien met vertrouwen uit naar het wonder, dat door de Geest volbracht zal worden". Hoe? "Het wonder moet in ons geschieden voor het in de wereld plaats vindt. Wij durven onze hoop niet stellen op onze eigen pogingen om de

voorwaarden van Gods Koninkrijk in de wereld te scheppen. Wij moeten inderdaad arbeiden voor de verwerkelijking hiervan. Maar er kan geen Godsrijk in de wereld zijn zonder dat er een Godsrijk is in onze harten. Het beginpunt is onze besliste poging iedere gedachte en handeling onder de heerschappij van het Godsrijk te brengen. Niets kan voleindigd worden zonder innerlijkheid. De Geest van God zal alleen dan de geest der wereld kunnen bestrijden, wanneer Hij zijn overwinning heeft bevochten in onze harten".

C.B. Burger.

Na 50 jaar

Ons herdenken op deze dag heeft als oorsprong het feit dat de hoogleraar in de theologie, de filosoof, de medicus, de musicus, Albert Schweitzer, wiens ster bezig was hoog aan de hemel van de Europese cultuur te rijzen, op Goede Vrijdag van het jaar 1913 op weg ging naar Afrika, teneinde zichzelf volledig en voorgoed in dienst te stellen van zijn door vele ziekten bezochte daar levende mede-mensen.

Wat hij meenam met de medische kunde van Europa, waren de door hem persoonlijk verzamelde middelen, met als stralende kern daarin zijn eigen door Christus bewogen en vervulde existentie. Naar een woord van hemzelf: "Het ware verstaan van Jezus is het begrijpen van wil tot Wil. Het ware begrip van Hem is dat van het door-Hem-gegrepen-zijn. Alle christelijke vroomheid is slechts zoveel waard, als in haar overgave van onze wil aan Zijn Wil plaats vindt".

Het komt mij voor, dat het vertrek op geen zinvoller dag kon plaats vinden dan op de Goede Vrijdag van het jaar onzes Heren 1913.

Het jaar 1913 in Europa. Dat was vlak voor de eerste grote wereldoorlog.

Uit mijn eigen jeugdherinneringen komt uit die tijd bij mij boven, dat ik als jongen van 14-15 jaar door mijn vader op een korte zakenreis naar Duitsland werd meegenomen. Ik beleef nu nog in gedachten een atmosfeer van overdadige en overmoedige zelfverzekerdheid, luidruchtig en geen enkele tegenspraak duldend. Het was bijzonder angstaanjagend. Want het was als een broeiend gevaarlijke onweerslucht.

Toch zou het fout zijn deze aanduidende beschrijving uitsluitend van toepassing te achten op Duitsland.

Heel Europa was in het begin dezer eeuw nog een in zijn zelfvertrouwen ongeschokte wereldmacht. Werd niet gezegd, dat in het grote Azië dreigende gebeurtenissen bezworen konden worden, zodra slechts één Engelse kruiser opstoomde door de straat van Malakka? Nog altijd lag de wereld vrijwel geheel onder de beheersing van Europa, van haar energie, haar exploratie-drift, haar emigratie-expansie, haar bestuur en macht. In vele Europese rijken ging de zon niet onder. Alleen daar heel ver weg kwam een nieuw land van een andere rijzende zon opzetten, doch echt geschokt werd daardoor niemand in het Avondland. Toch, - en toch begon er in enkele figuren, en stellig in de opgroeiende jeugd, het vóórvoelen door te breken van onrust en van onzekerheid. Want aan alle kanten waren er de potentiële ontwikkelingen, die het Europa-centrische van de wereldverhoudingen gingen aantasten. Deze ontwikkelingen lagen óók in Europa zelf. Industrialisering, urbanisering, zij namen een geweldige vlucht. Het waren onpersoonlijke machten. Bedreigden zij niet het menselijke in de mens zelf?

Want het blijft een van de donkerste raadsels, dat dit Europa - juist toen het meer dan ooit buiten zijn eigen grenzen te maken ging krijgen met enorme machten in wording, met hele werelddelen met een veelvoud van bevolkingsaantallen, die tot ontwaken gingen komen - dat juist toen in dat stadium de landen van Europa zich onderling hebben gestort in moordende oorlogen. Zoals eenmaal dacht ik met recht werd geconstateerd, dat Europa twee wereldoorlogen heeft verloren, n.l. zichzelf heeft verkleind, verzwakt en in vele opzichten zich voor de rest der wereld heeft geschandvlekt en vernederd. Juist toen.

Het spreekt vanzelf dat in deze gedachtengang meedoet veel wat wij later, achteraf bevestigd hebben gekregen, zowel in harde zéér harde feiten als in de herkenning van wat tal van denkers en schrijvers uit het eerste kwart en uit de eerste helft van deze eeuw hebben voorspeld en geschreven. Dat neemt niet weg, dat in Albert Schweitzer deze hele crisis - want dat is het - meegedaan heeft, toen hij zijn oorspronkelijk besluit nam. Hij

heeft de crisis vóór-voeld en zijn besluit is mede in reactie op de dreigingen van zijn tijd genomen. Ook het lijden aan de eigen tijd is verwerkt in zijn persoonlijke beslissing, welke tot het op weg gaan naar Afrika heeft geleid.

Ik ben mij bewust thans bezig te zijn de persoonlijke daad van Albert Schweitzer buiten zijn individuele begrenzing uit te verbinden met het lot, met de geest, met de crisis en de dreiging van zijn hele tijd, zijn hele wereld. Het is mijn overtuiging, dat dit gedaan moet worden, willen wij recht doen aan hemzelf, aan het wezenlijk gebeuren dat in en met en door hem plaats vond 50 jaar geleden.

Dit houdt - ik weet het - inderdaad in dat uitgegaan wordt van de opvatting, dat er een zinrijk verband bestaat tussen de intens levende geestelijke en gelovige enkeling enerzijds en anderzijds het klimaat, de problematiek, de zorg en de nood van de tijd waarin hij leeft. Juist de allerinnigste persoonlijke omgang met God sluit de wereld in haar algemeen menselijke worsteling niet uit, maar in. Het lijden aan de tijd is een onvervreemdbaar deel van de innigste zielsverbondenheid met het goddelijk leven.

Niet om niets leren wij van de mystici, dat zij - meest levend in tijdsperiodes van cultuurverval - de bewaarders waren van het bedoelen Gods met de wereld. Zij waren aldus de behoeders van de heilige kiemkrachten voor nieuwe opbouw-tijden in de geschiedenis. Heeft niet iemand gezegd, dat de wereld leeft van het offer der besten?

Nu dringen wij nog iets dieper door en denken aan het kind Schweitzer dat in Günsbach in de Elzas, in het land tussen twee grote vaderlanden, het land met twee moedertalen, het land van de gebrokenheid in zijn lotshistorie, opgroeide. Een gelukkige jeugd, een waarachtig vroom en mild menselijk gezin, een liefelijk landschap met zachte glooiingen, Maar ook het verscheurde gebied, verscheurd door de strijd van twee nationale machten, die elkander haatten en onder stromen bloed naar het leven stonden.

Het uitzichtsloze van dit laatste, het weten, het zekere weten: zó moet het niet - kan niet anders dan 'n deel geweest zijn van de innerlijke groei van Albert Schweitzer zelf. En aan het lijden, dat dit weten met zich meebracht, is zijn ziel helder geworden totdat zij ging aanschouwen het Rijk van God. Het was de beproeving, die het kinderlijk goede staalde tot vastberaden geloofskracht. Dat was de toerusting nodig voor het doorzetten van de daad van Lambarene.

Het is duidelijk, dat wij nu bezig zijn Albert Schweitzer te plaatsen in de samenhang en in de verwantschap met die gestalten in onze mensenwereld, die in hun allerpersoonlijkst beleven zich onttrekken aan de voorhanden liggende maatstaven van hun tijd, die zich in vrijheid, kritisch, nieuw, oriënteren op de oorsprong en het wezen van het leven zelf en die dan - in alle onafhankelijkheid, - van deze nieuwe oriëntering uit - zich begeven in de dienst, in de voorbereidende arbeid aan een nieuw uitzicht op een nieuwe toekomst, het openbreken door de zware belemmeringen heen van een perspectief, waarin geloofd kan worden.

Mogen wij Schweitzer zo hoog stellen? Mogen wij zeggen, dat voorbij zijn theologie, die wetenschappelijk wel weer verouderd zal zijn, - dat voorbij zijn cultuurfilosofie, die wel weer achterhaald zal zijn, - dat voorbij zijn medische aanpak, die wel weer achterlijk geworden zal zijn, - dat voorbij aan al dit tijdgebundene, hetwelk intussen toch wel bijzonder groots, moet ik zeggen? is geweest - dat daaraan voorbij, daar achter oprijst de unieke grootheid van hemzelf, als directe getuige, als authentiek teken van het geloof, dat God deze wereld niet loslaat, doch haar liefheeft tot aan haar voleinding?

Het is duidelijk, dat velen, zeer velen in de zorg, in de angst van deze 20ste eeuwse wereld, door de gestalte van Schweitzer de moed hebben gekregen om tegen wanhoop en cynisme in vast te houden aan de zin van het bestaan.

De eerbied voor het leven, de onverschrokken aanklacht tegen de machten van de tijd, de onbegrensde dienst aan de lijdende naaste, de volstrekt eenvoudige navolging van Jezus: het is er allemaal, het gebeurt, het leeft voor onze ogen. In hem.

En dat is niet gering. Het is groot. Het blijft ook onaantastbaar voor het slijtage-proces der vergankelijkheid en voor de gemakkelijke critiek der kleine geesten. Het is om zéér dankbaar voor te zijn en te blijven.

Tot besluit wil ik het wagen even voor u een visie op te roepen, waarbij enkele gestalten uit de eerste helft van deze eeuw tevoorschijn treden in de crisis van ons oude Europa, in wie wij - dacht ik - een merkwaardige onderlinge verwantschap mogen aanschouwen. Ik zet voor u vier namen: Albert Schweitzer, Walther Rathenau, Martin Buber en Romano Guardini.

Ieder van hen behoort tot twee volken, is geboren uit twee moederlanden.

Schweitzer is Fransman en Duitser

Rathenau en Buber zijn beide Jood en Duitser

Guardini is Italiaan en Duitser.

Alle vier zijn zij in een tijd van nationalistisch geweld, in een tijd waarin een Mussolini en een Hitler hebben gewoed, niet in te voegen geweest.

Zij hebben moeten leven in een wereld die hun wezenlijk vreemd was, waarin zij niet pasten. Zij vielen uit de toon van hun eigen tijd.

Wat zij waren en niet anders konden zijn was schijnbaar irreëel.

Zij hebben, juist door de tweehed in hun existentie, een geestelijk non-conformisme in zich gedragen. Daardoor hebben zij op een bijzondere wijze, n.l. tengevolge van een merkwaardige eenzaamheid, algemeen menselijk geleden aan hun lot.

Daarom kon aan hun lijden aan de tijd een menselijkheid ontspruiten, die bij alle vier doorglansd wordt van een heldhaftige zachtmoedigheid.

Ik zou van hun alle vier vele bijna gelijklopende gedachten kunnen aanhalen, waarin zij hun geloof belijden, dat slechts de deemoed een weg naar de toekomst begaanbaar kan maken.

Dat is hun gemeenschappelijke waarheid. Waarin dus de Jood Rathenau, die een mysticus was en die innerlijk met Christus leefde, - waarin de Jood Martin Buber, die een vriend is van Schweitzer en die zijn Godsbeleven zo innig en zo universeel heeft beschreven, dat vrijwel alle geloven zich erdoor verrijkt voelen, - waarin de katholieke geestelijke Guardini, die de macht der deemoed aan Europa ten voorbeeld voor de toekomst stelde, - waarin deze alle drie samen te denken en samen te verbinden zijn met de figuur van Albert Schweitzer in een en dezelfde houding van leven en geest.

De dichter Anton van Duinkerken - en u weet dichters vóórvoelen de tijd ook - heeft bij zijn gedenkdag, toen hij 60 jaar werd, een ogenblik gespeeld met het denkbeeld, dat de oecumeense beweging in de kerken eenmaal de grenzen zo wijd en ruim zou maken, dat ook Martin Buber en Albert Schweitzer tot de lichtkring der heiligen van de éne kerk zouden worden gerekend.

Er groeien in onze wereld van de 20e eeuw vele wijde verbanden. Een planetaire samenhang van mensen en volken kondigt zich aan. Het gaat sneller dan wij dachten.

Wil deze samenhang méér zijn dan een politiek-militaire, een economisch-sociale noodzaak, - doch een werkelijk menselijke wereld, waarin de vrijheid en de ruimte aanwezig zijn voor de bloei en de vreugde en het geluk der mensen zelf, van de kinderen van alle volken, - dan zal ook de voorwaarde vervuld moeten zijn, die de 4 grote Europeanen, die ik u noemde, samen hebben gesteld, n.l. dat de zachtmoedigheid zal moeten kunnen leven en glanzen. Want zonder haar kan er geen werkelijke mensen-wereld worden gebouwd.

Er blijven duizenden problemen, duizenden moeilijkheden, duizenden aanvechtbaarheden. En wij mogen niets versimpelen of verdoezelen.

Maar onaantastbaar staat op deze herdenkingsdag voor ons, hetgeen ik met de woorden van Albert Schweitzer zelf wil weergeven:

"Een onpeilbare, diepe waarheid ligt in het fantastische woord van Jezus: "Zalig zijn de zachtmoedigen, want zij zullen het aardrijk beërven" "

Dr. J.A. de Koning.

Stort Uw jubileumgift op giro 916071 van de penningmeester
ALBERT SCHWEITZER FONDS te Deventer

De broederschap van de door het leed getekenden

Citaat. In 1920 schrijft Albert Schweitzer deze woorden in zijn boek "Aan den zoom van het oerwoud":

"De broederschap van hen, die door het leed getekend werden: Waar bevinden deze zich? Zij, die aan den lijve ondervinden, wat angst en lichamelijk lijden betekent, behoren in de hele wereld bij elkaar. Een geheimzinnige band verbindt hen. Samen kennen ze het gruwelijke, waaraan de mens onderworpen kan zijn, en ook het smachten om van de pijn bevrijd te worden. Wie van zijn leed verlost werd, moet niet menen, dat hij weer vrij is en onbevangen in het leven kan terugtreden, zoals hij er vroeger in stond. Daar hij weet wat leed en angst is, moet hij mee helpen, leed en angst te overwinnen, zover menselijke hulp er iets over vermag, en moet anderen verlossing brengen, zoals hij die zelf mocht genieten. Wie door doktershulp van een zware ziekte werd gered, moet mee helpen, opdat zij, die vroeger geen arts te hulp konden roepen, een helper vinden, zoals hij er zelf een had. Wie door een operatie van de dood gered werd of voor een kwaal behoed, moet mee helpen, opdat daar, waar thans dood en kwaal nog ongebreideld heersen, de barmhartige chloroform en het reddende mes hun werk beginnen kunnen. De moeder, die het aan doktershulp dankt, dat haar kind nog aan haar en niet aan de kille aarde toebehoort, moet helpen, opdat voor de arme moeder daar, waar nog geen artsen zijn, gespaard kan blijven, wat voor haar gespaard bleef. Waar iemands sterfbed vreselijk had kunnen worden, doch door de kunst van de arts zacht en dragelijk was, moeten zij, die rondom zijn legerstede stonden, meehelpen, opdat anderen dezelfde laatste troost voor hun geliefden ten deel vallen mag. Dit is de broederschap van hen, op wie het leed haar stempel heeft gezet... Vroeger of later zal het idee, dat ik hier uitspreek, de wereld veroveren, omdat ze met onverbiddelijke logica zowel het verstand als het hart dwingt".

Schweitzer heeft deze broederschap ontdekt. Niet zoals een oorspronkelijk uitvinder, die voor het eerst in de geschiedenis een verborgen kracht aan het licht brengt. Maar als een bruidegom die zijn bruid ontdekt, als een God die, in Christus, het menselijk bestaan ontdekt. M.a.w. Schweitzer heeft deze broederschap der door het leed getekenden beleefd en kan ervan spreken, omdat zij voor hem bestaat, zoals hij voor haar bestaat.

Het is duidelijk, dat wij hier - Schweitzer herdenkend - de kern van het christendom en het hart van alle bestaan raken. Een enkele zieke, uitgehongerde of vereenzaamde in de wildernis van Afrika of van de westerse technische beschaving vertegenwoordigt de twee miljard mensen in deze wereld, die hongeren en dorsten; vertegenwoordigt de totale wereldbevolking van drie miljard naar volop leven snakkende mensenkinderen; vertegenwoordigt heel een schepping die "zucht en kreunt als in barensweeën". "Samen" met allen kent hij "het gruwelijke, waaraan de mens onderworpen kan zijn, en ook het smachten om van de pijn bevrijd te worden". Zo weinig dagen na de viering van het paasfeest mogen gelovige christenen zichzelf en hun Heer in deze woorden herkennen als bij het gezamenlijk breken van het brood. Er is hier sprake van een herkenning, waarin het bestaan van mensen en dingen totaal wordt ontleed, ontledigd en vervuld. Tot op de bodem is dit bestaan bedreigd door eigen onvolkomenheid, pijn, ondergang, dood, ontbinding.

Alleen door de broederschap van mensen en van God met de mensen wordt alwat bestaat gered en in zijn bestaanszin vervuld tot een "nieuwe hemel en nieuwe aarde".

De wereld van 1963 weet even goed, zo niet beter, dan die van 1920 van de universaliteit van leed en dreiging. De wereld leeft voor het eerst in de geschiedenis met een gruwelijke droom van totalitaire vernietiging door mensen bewerkt. De wereld van 1963 ligt open voor ons als een wereld van lijdende mensen. En voor het eerst aanschouwen en ervaren wij, dat temidden van de lijdenden zich zo ontstellend velen bevinden, die door het leed zijn getekend. De onbarmhartige statistieken spreken van twee miljard getekenden. Er is een wereldkaart van de honger, van de malaria, van de kindersterfte, van de massale ellende. Twee miljard mensen zijn met elkaar verbonden in "een geheimzinnige band". Dit is genadeloos duidelijk geworden.

Als er in deze situatie vragen zijn, dan betreffen die de overige een miljard bevoorrechten die wel weten wat lijden is, maar die er niet door getekend zijn: de welvarenden, de gezonden, de goed gevoeden, de lezers, de kijkers, de vakantiegangers, de vergaderenden, de kongressisten, de kulturelen. Aan hen de vraag hoe het staat met de broederschap. Aan hen de vraag wat zij in 1963 denken van het antwoord, dat Schweitzer in 1913 gaf met zijn daad en dat hij in 1920 onder woorden bracht.

S. Jelsma M.S.C.

Bij het 50-jarig bestaan van het hospitaal in Lambarene

Het lijkt mij ongelooflijk dat het al 50 jaar geleden is, dat ik met mijn vrouw aankwam in Lambarene en dat wij de volgende dagen begonnen de vele zieken, die op de zendingspost waren, te behandelen. De zendelingen waren zo goed mij een oud kippenhok als ruimte voor de behandeling van de zieken ter beschikking te stellen. Na enige tijd begon de timmerman van de zendingspost een klein hospitaal, dat ook een operatiekamer zou bevatten, te bouwen, aan de oever van de Ogowerivier. In die tijd, in 1913, werd in Equatoriaal Afrika de strijd tegen de slaapziekte nog slechts met heel ontoereikende middelen gevoerd. Pas in 1916 werd in Duitsland het middel ontdekt de slaapziekte werkelijk te genezen.

In 1924 moest ik besluiten de zendingspost te verlaten, omdat ik door de grote stroom van zieken gedwongen was te gaan bouwen en er daar geen plaats meer was. Met weemoed nam ik afscheid van de zendingspost, die het mij mogelijk had gemaakt mijn werk in Afrika te beginnen en waar de franse en zwitserse zendelingen mij zo vriendelijk opgenomen hadden en mij grote diensten hadden bewezen.

Het terrein voor het nieuwe hospitaal werd mij door de franse regering ter beschikking gesteld. Het lag, evenals de zendingspost, aan de oever van de Ogowe, ongeveer drie km. verder stroomopwaarts.

Terwijl de zieken en wij nog op de zendingspost woonden, begon ik met de bouw van het hospitaal op het nieuwe terrein. Hier was niet alleen ruimte voor een groot hospitaal, maar ook vooreen grote tuin en een grote aanplanting. Eerst moest echter het oerwoud, dat een groot deel van dit nieuwe terrein bedekte, uitgeroeid worden. Dit zware werk nam maanden in beslag. Ik voerde het uit met arbeiders, die ik gehuurd had en met behulp van mannen, die als begeleiders van zieken mee naar het hospitaal gekomen waren.

Gelukkig waren er toen al artsen in het hospitaal. Ik kon het hospitaal dus verlaten om toezicht te houden bij het rooien van het oerwoud. De inboorlingen bleken bij het vellen van de machtige bomen zo lichtzinnig te zijn, dat ik, om erge ongelukken te voorkomen, bij dit werk altijd zelf toezicht moest houden.

Begin 1927 waren op het nieuwe terrein al zoveel gebouwen verrezen, dat de verhuizing van het hospitaal kon plaatsvinden. De zieken en hun begeleiders waren blij dat ze uit de hutten van het oude hospitaal, de gebouwen, met de daken van golfed plaatijzer, mochten betrekken.

Ik was blij dat ik in het nieuwe hospitaal de geesteszieken menswaardig kon onderbrengen. Ik kon nu ook voldoende artsen en verpleegsters huisvesting geven. Voor mij was het ook belangrijk dat ik mij nu weer geheel en met al mijn aandacht aan het hospitaal bedrijf kon wijden. Nu kwam het er nog op aan, het oerwoud voor de aanleg van de plantage en voor de tuin, die aan de oever van de Ogowe zou komen, om te hakken. Met dit werk, dat twee jaar in beslag nam, bemoeiden zich nu twee verpleegsters uit de Elzas, Emma Hausknecht en Marie Secretan en de engelse Lilian Russell. Bouwwerkzaamheden vonden ieder jaar in de droge tijd (van mei tot september) plaats.

De zieken kwamen in steeds toenemend aantal bij ons. Het eenvoudigste was het als ik de bouwwerkzaamheden zelf leidde. Hoe men aan de Equator op de juiste wijze bouwen moet, had ik van de blanke en gekleurde bouwarbeiders van de protestantse zending en de katholieke missie geleerd. Bovendien had ik een flinke, door de missie opgeleide bouwarbeider aangesteld, die Monenzalie heette en die van 1925 tot 1955 in mijn dienst bleef. Hij was mij zeer toegedaan.

Met elkaar hebben wij tussen 1953 en 1955 op enige afstand van het hospitaal een dorp gebouwd, waar 170 melaatsen konden wonen. In het midden staat het gebouw waar ze behandeld worden. In de omgeving van het dorp hebben ze voldoende ruimte om iets te verbouwen.

Grote zorgen maakte ik me over de aanschaf van het vele gegolfde plaatijzer voor de gebouwen van het lepradorp. Waar moest het geld vandaan komen om het te kopen en te betalen. Toen kreeg ik in 1953 de Nobelprijs voor de vrede. Het bedrag werd mij in 1954, bij mijn komst naar Oslo overhandigd. Het was juist genoeg om het nodige gegolfde plaatijzer te kopen en naar Lambarene te laten vervoeren.

Daar wij in die tijd met drie en soms vier artsen in het hospitaal waren, was het mij mogelijk van tijd tot tijd, als ik het noodzakelijk achtte, naar Europa te gaan. Toen ik eind 1938 in Europa aankwam, bleef ik maar heel kort. Uit alles wat ik hoorde en las begreep ik spoedig dat er een oorlog op komst was. Dus voer ik de 14e februari met de boot, die mij naar Europa gebracht had, weer naar Afrika terug, nadat ik voor al het geld dat het hospitaal bezat medicijnen had gekocht.

De oorlog brak uit in september 1939 en duurde tot 1945.

Het hospitaalbedrijf was doorgegaan. Voedsel konden we voldoende krijgen. De plantage en de tuin leverden al tamelijk veel op. Maar de voorraad medicijnen nam op een beangstigende wijze af. Wat moest er van het hospitaal worden zonder medicijnen? Toen kwamen er in de zomer van 1942 28 kisten met medicamenten uit de Verenigde Staten in Lambarene aan. Artsen uit de Verenigde Staten, die ik persoonlijk niet kende, hadden zich met elkaar in verbinding gesteld om ze te kopen en ons toe te zenden. Een van hen was een nakomeling van de schotse filosoof David Hume (1711-1776), over wiens filosofie ik mij in woord en geschrift zeer waarderend had uitgelaten. Bij de zending was een brief ingesloten waarin men ons aankondigde dat wij voortaan uit de Verenigde Staten medicamenten zouden krijgen. Belangrijk was het voor mij, dat ik in een volgende zending het nieuwe Amerikaanse geneesmiddel voor de bestrijding van de melaatsheid ontving. Van alle kanten kwamen melaatsen naar het hospitaal. Het was heerlijk hen werkelijk te kunnen helpen.

Toen ik in de zomer van 1949 in Amerika kwam, leerde ik degenen die mij de medicijnen geschonken hadden, kennen en kon ik hun mijn grote dank betuigen. In de zomer van 1945, aan het eind van de oorlog, kon ik niet meteen naar Europa gaan. Ik moest in mijn hospitaal eerst weer de gewone vredestoestand herstellen. Gelukkig werden er voldoende artsen en verpleegsters gevonden.

In 1947 gebeurde er iets nieuws en onverwachts. Wij ontvingen bezoeken per vliegtuig; als eerste kwam de heer Charles R. Joy, een goede vriend uit Boston, die enige tijd bij ons bleef. Daarna kwamen op dezelfde manier artsen uit Zwitserland. Toen Joy aankwam was onze kas leeg. Een cheque die hij voor ons als gift van de vrienden uit Boston meebracht, was onze eerste bron van inkomsten na de oorlog. Kort daarop kwamen er ook giften uit Zwitserland. Stap voor stap kwamen wij uit de geldzorgen, waarin wij ons bevonden.

Eindelijk in de herfst van 1948 kon ik naar Europa gaan, waar ik de 24e oktober aankwam voor een vrij langdurig oponthoud. Van Europa ging ik in juni 1949 naar Amerika, waar ik, bij de Goethe herdenking in Aspen (Colorado) een rede moest houden over de grote dichter en denker.

In New-York leerde ik de vrienden kennen die mij in de zomer van 1942 de medicamenten hadden gestuurd, die ik zo nodig had. Ook maakte ik kennis met de behulpzame vrienden uit Boston. Slechts vier weken kon ik in de Verenigde Staten blijven.

Lambarene riep. In november 1949 keerde ik er weer terug.

In Europa kwam ik later nog in de jaren 1951, 1952, 1954, 1955, 1957 en in 1959. Het hospitaal werd steeds groter. Jaar na jaar moest ik in de droge tijd nieuwe gebouwen aan de reeds bestaande toevoegen. Niet alleen voor de zieken, maar ook voor het steeds toenemende personeel moest ik bouwen. Toen men een grote weg aanlegde uit het binnenland naar Lambarene, maakte ik een 2 km. lange zijweg van het hospitaal uit naar deze weg dwars door een moeras. Dit vereiste ook de bouw van een stenen brug over een zijriviertje van de Ogowe. Nu konden de zieken, die men tot nu toe van 100 tot 200 km. ver over oerwoudpaden naar het hospitaal moest dragen, van veraf in auto's naar het hospitaal worden gebracht. Deze weg stelt ons ook in staat met de grote vrachtauto de 7000 kilo bananen, die wij iedere week als voedsel nodig hebben, in de dorpen langs de straatweg te kopen en naar het hospitaal te vervoeren.

Wij moeten de zieken en hun begeleiders dag na dag van voedsel voorzien. Zij kunnen immers uit hun dorp niet veel voedingsmiddelen meenemen en in Lambarene kunnen ze maar weinig kopen. Dus voorzien wij iedere dag alle zieken en hun begeleiders van voedsel. Diegenen die daartoe de middelen hebben betalen ons. De anderen voeden wij op onze eigen kosten. De begeleiders die in staat zijn te werken verrichten, in ruil voor hun voeding, arbeid op het bouwterrein, in de plantage of in de tuin.

Op het ogenblik zijn we met vijf artsen, vijftien Europese verpleegsters en veertien goede inheemse verplegers.

Nog steeds moet er gebouwd worden opdat de zieken en het personeel goed onderdak krijgen en voorraden medicamenten en zoveel andere dingen maar veilig kunnen worden opgeborgen.

Als ik nu terugzie op de vijftig jaren, die ik aan de evenaar doorgebracht heb, moet ik mij gelukkig prijzen dat ik met mijn 88 jaar nog altijd kan werken. Ik voel het als een grote genade.

Ik ben blij dat er uit het kleine hospitaal een groot ziekenhuis is voortgekomen, dat al aan menige zieke hulp en redding gebracht heeft en nog brengen zal. Maar het gevoel dat mij in deze dagen vooral beheerst is een onuitsprekelijke dankbaarheid. Ik kan niet anders dan hen gedenken, die zich in deze lange jaren volledig hebben ingezet en met grote trouw hebben gewerkt om het hospitaal goed te doen functioneren. Op dezelfde wijze gedenk ik degenen, die met grote en kleine gaven het bestaan van het aldoor groter wordende hospitaal mogelijk maakten. In mijn leven mocht ik op treffende wijze de trouw en de goedheid van de mensen ondervinden, terwijl aan zoveel anderen de harde ervaring van de ontrouw en het egoïsme van de mensen ten deel valt, ook al willen en betrachten zij zelf het goede.

Waarom mocht ik het beter hebben dan zij?

Albert Schweitzer, april 1963.

Een herinnering

Het was wel een bijzondere gebeurtenis kennis te maken met Prof. Schweitzer. Hij zou in de Grote Kerk te Deventer een concert geven op mijn orgel; de eerste ontmoeting vond dan ook in deze kerk plaats. Met grote verwachtingen omtrent zijn persoonlijkheid en kunstenaarschap ging ik hem tegemoet en vond een zeer vriendelijk en goed mens tegenover mij.

Prof. Schweitzer was verrukt over de Hollandse orgels en ik was blij dat ook mijn instrument zijn bewondering had.

Ik hielp Prof. Schweitzer registreren; hij volgde hierbij een methode die alle inspanning vergde; de vriendelijkheid bleef wel, maar nu gepaard met grote ernst, (voor een opmerking buiten de voorbereiding van het concert vallende was geen tijd). Enige dagen na zijn concert hield Prof. Schweitzer een lezing ook in de Grote Kerk waarbij ik, in de vorm van een kerkdienst, moest spelen. De lezing was beëindigd; ik speelde terwijl de toehoorders de kerk verlieten, mijn naspel.

Op mijn vraag aan mijn vrouw, die mij terzijde stond, of de kerk verlaten was, antwoordde zij mij: "ja, maar er zit nog een heer te luisteren". Deze bleek Prof. Schweitzer te zijn, die ondanks zijn vermoeiende reizen en de pas gehouden lezing toch nog eens rustig het orgel wilde beluisteren.

Later ontving ik van hem een foto, die op mijn orgelbank genomen was, met het onderschrift: "Ein Sperling im Neste der Schwalbe"

Ein dankbarer Sperling,
Albert Schweitzer.

Ik ben er erg mee vereerd, maar ik heb het toch maar wijselijk als een grapje begrepen.

Dankbaar ben ik Prof. Schweitzer te hebben mogen ontmoeten.

Arie van Opstal,
organist Grote kerk, Deventer.

INTERESSANTE BOEKEN VAN EN OVER ALBERT SCHWEITZER

1e WIJSHEID UIT HET OERWOUD door H.Icke

Een bundel met de mooiste citaten uit het werk
van Dr Albert Schweitzer

Prijs f 3,90

2e ALBERT SCHWEITZER, DE OERWOUDDOKTER VAN LAMBARENE

door M.Woytt-Secretan, vertaald door mevrouw
A.Werner-Brinkerink. Geïllustreerd met origi-
nele foto's. Tweede druk

Prijs f 4,90

Van beide boeken is nog een aantal exemplaren voorradig. U kunt ze
bestellen bij de erkende boekhandel of per giro bij

UITGEVERIJ „DE TORENLAAN”
Torenlaan 20 te Assen
Giro 871786

BOEKEN VAN EN OVER ALBERT SCHWEITZER

Albert Schweitzer	Lambarene	geb. f	6,25
Idem	Ojembo	geb. f	2,90
Idem	Uit mijn leven en denken	f	6,25
Idem	Uit mijn jeugd	f	3,25
Idem	Een hospitaal in het oerwoud	f	3,95
Idem	Vrede of atoomoorlog	f	1,75
	Dr Albert Schweitzer in Holland	f	1,50
Augustiny	Albert Schweitzer en wij	f	6,90
Berrill	Albert Schweitzer	f	7,90
Bleeker	Inl. tot het denken van Albert Schweitzer	f	1,60
Buringa	Albert Schweitzer, lichtend voorbeeld	f	1,25
Christen	Albert Schweitzer, zijn leven en werk	f	5,90
Dahl	Het avontuur van Albert Schweitzer	f	3,90
Daniel	Albert Schweitzer	f	4,90
Franck	Het landschap van Lambarene	f	8,90
Graafland	Schweitzer, eerbied voor het leven	f	3,50
Joy-Arnold	Het Afrika van Albert Schweitzer	f	8,90
Lind	Albert Schweitzer	f	7,90
Payne	De drievoudige wereld van Albert Schweitzer	f	1,25
Pierhal	Het leven van een goed mens	f	12,50
Schmied	Wij wachten op Dr Schweitzer	f	1,50
A.Silver	Schweitzer voor kinderen verteld	f	1,35
Winkler	Naar het land van Brazza en Albert Schweitzer	f	6,90
H.Oberman-Oberman	Albert Schweitzer Een blik in zijn leven en werken	f	2,90